

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Коваль В.О., Погасій І.О.

**ЕКОЛОГІЧНА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ
НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Коваль В.О., Погасій І.О.

**ЕКОЛОГІЧНА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Чернігів
2019

УДК 378:373.3/.5.091.12.011.3 – 051]: 502/504 (07)
К 56

Рецензенти:

Стрілець С. І. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка;

Васютіна Т. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання Інституту педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова;

Мехед О. Б. – кандидат біологічних наук, доцент, зав. кафедри біології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

К56 Екологічна компетентність учителя Нової української школи. Навчально-методичний посібник в таблицях і схемах / Упорядники Коваль О. В., Погасій І. О. – Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. – 40 с.

Збірник містить інформацію щодо формування екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи, представлену у вигляді схем і таблиць. Матеріали пропонуються викладачам і студентам педагогічних навчальних закладів.

УДК 378:373.3/.5.091.12.011.3 – 051]: 502/504 (07)

Рекомендовано до друку
кафедрою дошкільної та початкової освіти
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Протокол № 4 від 21 листопада 2019 р.)

© Коваль В. О., Погасій І. О., 2019

ПЕРЕДМОВА

Погіршення стану навколишнього середовища, що впливає на здоров'я та життєдіяльність людей, заактуалізувало розв'язання екологічних проблем надважливих для людства. Проте ефективність вирішення означених залежить від екологічного виховання суспільства в цілому і молоді зокрема. У процесі формування екологічної компетентності молодого покоління важливим є високий рівень екологічної свідомості самого вчителя, адже учням початкової школи властиве наслідування дій дорослого. Тому вчитель, його дії та вчинки мають стати прикладом для учнів, водночас вплив педагога на дитячі почуття, емоції – усе це сприяє формуванню екологічних переконань, ціннісних орієнтацій.

Учитель Нової української школи повинен мати здатність ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні методичні задачі під час формування компетентностей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти. Екологічну компетентність здобувача початкової освіти визначають як усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства. Основні зміни в освіті спрямовані на реалізацію компетентнісного потенціалу предметів, врахування особливостей наскрізних тем навчальних дисциплін.

У навчально-методичному посібнику запропоновано сучасні підходи до формування екологічної компетентності підростаючого покоління, представлено аспекти реалізації освітнього процесу та новітні методи формування екологічної компетентності. У процесі фахової підготовки майбутніх учителів Нової української школи для ефективного впровадження компетентнісного підходу в освітньому процесі необхідним є не лише розуміння сутності, структури, педагогічних умов, а й шляхів формування екологічної компетентності в учнів початкової школи. Екологічна освіта включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України, екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту.

Дотримуючись нормативних документів та беручи до уваги світові тенденції щодо екологічної освіти автори уточнили низку необхідних понять, структурних елементів екологічної компетентності та представили матеріал у вигляді схем та таблиць.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

1. Слабка розробленість самого поняття «компетенції», особливо в межах різних галузей знань.

2. Відсутність чіткого та вичерпного переліку компетенцій.

3. Необхідність визначення змісту освітнього процесу, який би забезпечував окреслений набір компетентностей відповідно до спеціальності.

4. Потреба у визначенні засобів, тобто освітніх технологій, які дадуть можливість сформувати у студентів відповідні компетентності.

5. Необхідність системного осучаснення освітнього процесу, починаючи з його мети і змісту.

6. Потреба у фахівцях, які б володіли не лише спеціальними знаннями, а й вміли їх ефективно застосовувати на практиці для виконання посадових обов'язків.

7. Українські підприємства втрачають позиції на зовнішніх ринках, та відчувають загострення конкуренції на внутрішньому.

8. Динамічні зміни життя, постійне оновлення інформації зумовлюють потребу у членах суспільства – фахівцях, які здатні оперативно адаптуватись, навчатись протягом життя, безперервно розвиватись.

ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

ПЕРЕВАГИ

- дає змогу оцінити як знаннєву компоненту, так і особистісні зміни фахівця, які відбулись у процесі професійної підготовки у вищій школі
- передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання соціальних ролей, прийняття рішень
- передбачає не просте транслювання готових знань, умінь і навичок, а формування професійної компетентності як спроможності кваліфіковано здійснювати професійну діяльність і виконувати поставлені завдання
- зміцнення і розширення пізнавальної мотивації шляхом розвитку інтелектуальних переживань студентів, створення ситуацій пізнавальних утруднень

РИЗИКИ

- суперечність в розумінні базових термінів, що вносить деструктивний елемент у підготовку регулятивної бази, створює проблеми в узгодженні цілей освіти і вибору засобів їх досягнення
- недостатня забезпеченість діагностичного супроводу, що визначити ефективність запропонованих методик. У теорії компетентнісного підходу чітко не розрізняється, що є методичними рекомендаціями і технологією, хоча формування компетентності вимагає саме технологічного підходу

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У ДОКУМЕНТАХ, ПРИЙНЯТИХ УРЯДОМ УКРАЇНИ

<p><i>Компетентність</i> – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.</p>	<p style="text-align: center;">Закон України «Про вищу освіту»</p>
<p><i>Компетентність</i> – це набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.</p>	<p style="text-align: center;">Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти»</p>
<p><i>Компетентність</i> – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.</p>	<p style="text-align: center;">Проект нового базового Закону України «Про освіту», Стаття 1</p>
<p><i>Компетентність</i> – динамічна комбінація знань, умінь, цінностей та ставлень, які визначають здатність особи успішно вирішувати життєві проблеми, провадити професійну і подальшу навчальну діяльність.</p>	<p style="text-align: center;">Проект «НУШ»</p>

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ

<p><i>Компетентність</i> – це спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. Поняття компетентності містить набір знань, навичок і відношень, що надають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, які підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності.</p>	<p>Міжнародний департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти</p>
<p><i>Компетентності</i> – це загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання, що передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.</p>	<p>Міжнародна комісія Ради Європи</p>
<p><i>Компетентність</i> – це здатність застосувати знання й уміння, що забезпечує активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях.</p>	<p>Визначення експертів країн Європейського Союзу</p>
<p><i>Компетентність</i> – це поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, застосовних у повсякденні.</p>	<p>публікації ЮНЕСКО</p>
<p><i>Компетентність</i> – це спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому б поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності.</p>	<p>Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI))</p>
<p><i>Компетентність</i> – це здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання.</p>	<p>Визначення експертів програми «DeSeCo»</p>

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ВІДОМИМИ НАУКОВЦЯМИ І ДІЯЧАМИ ОСВІТИ

<i>Компетентність</i> – це динамічна комбінація знань, умінь, цінностей, які визначають здатність особистості успішно вирішувати життєві проблеми, спроможність у подальшому навчатися та провадити професійну діяльність.	Гриневич Л.М. (український діяч освіти, політик)
<i>Компетентності</i> – це своєрідні індикатори, які характеризують готовність особистості до життя в суспільстві.	Н. Авдєєва
<i>Компетентність</i> – це підготовленість до певної професійної діяльності і наявність професійно важливих якостей фахівця, що сприяють цій діяльності; компетентність виявляється в діяльності та не може обмежуватися лише певними знаннями, уміннями і навичками.	В. В. Ягупов, В. І. Свистун
<i>Компетентність</i> – це інтегральна якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, здобутих у процесі навчання і соціалізації й орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності.	Г. Селевко
<i>Компетентність</i> – це інтегральна властивість особистості, що характеризує її прагнення і здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної діяльності в певній галузі.	Ю. Татура
<i>Компетентність</i> – це сукупність властивостей (характеристик) особистості, що дозволяють їй якісно виконувати певну діяльність, спрямовану на вирішення проблем (завдань) у будь-якій галузі.	Ф. Шаріпов
<i>Компетентність</i> – це складна інтегральна характеристика особистості; здатність вирішувати проблеми і типові завдання, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду відповідно до засвоєної системи цінностей.	О. Дубасенюк, Н. Сидорчук
<i>Компетентність</i> – це гармонійне, інтегроване, системне поєднання знань, умінь і навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії, що складають мінімальну готовність особистості до вирішення практичних завдань.	О. Антонова, Л. Маслак
<i>Компетентність</i> – це специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, що містить вузькоспеціальні знання, особливі предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії.	Дж. Равен

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» У СЛОВНИКАХ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЯХ

<i>Компетентність</i> (у перекладі з лат. « <i>competentia</i> » означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід) – це проінформованість, обізнаність, авторитетність.	Вікіпедія
<i>Компетентність</i> – це 1) авторитетність, обізнаність; 2) володіння компетенцією.	Словник української мови
<i>Компетентність</i> – це належне знання даної речі, що дає право надати про неї той чи інший осуд.	Українська мала енциклопедія

ВІДМІННІСТЬ ПОНЯТЬ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ», «КОМПЕТЕНЦІЯ»

КОМПЕТЕНТНІСТЬ	КОМПЕТЕНЦІЯ
1. <i>Компетентність</i> – набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.	1. <i>Компетенція</i> – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини.
2. <i>Компетентність</i> – це здатність особи вирішувати виробничі завдання конкретної організації.	2. <i>Компетенція</i> – стандарти поведінки, які забезпечують цю здатність.
3. <i>Компетентність</i> – це ступінь відповідності цій вимозі, ступінь засвоєння компетенції, як особистісну характеристику людини.	3. <i>Компетенція</i> – створена заздалегідь вимогу до навчальної підготовки того, хто навчається, як характеристику його професійної ролі.
4. <i>Компетентність</i> – це поняття функціональне.	4. <i>Компетенція</i> є інституційним поняттям, що визначає статус якої-небудь особи.
5. <i>Компетентність</i> набувається особою у процесі опанування знань, вмінь, навичок, набуття досвіду і вказує на здатність і нахил індивіда до виконання певного виду діяльності.	5. <i>Компетенція</i> визначається державою, певними установами або окремими особами, які уповноважені організувати відповідний вид діяльності.
6. На формування <i>компетентності</i> впливають сама <i>компетенція</i> та особистісні морально-ділові риси суб'єкта.	6. На зміст <i>компетенції</i> впливають соціальне замовлення, рівень розвитку суспільства і його окремих представників, конкретно-історичні цілі тощо.
7. <i>Компетентність</i> – це інтегративне утворення особистості, яке є результатом набуття компетенцій.	7. <i>Компетенція</i> – це коло питань, в яких людина добре обізнана (або має певні повноваження).

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

<p><i>Екологічна компетентність</i> – це складова професійної компетентності учителя, яка включає сукупність екологічних знань, уявлень, поглядів, переконань, ідеалів і моральних оцінок відносно навколишнього середовища, які інтегруються в особистісну систему екологічних цінностей, що визначають напрям життя і діяльності особистості.</p>	<p>Н.В. Баюрко</p>
<p><i>Екологічна компетентність</i> – це складова особистісної компетентності, рівень якої виявляється у способі життя людини, її ставленні до навколишнього середовища через професійну і побутову діяльність, коли здобуті екологічні знання, навички, досвід, цінності актуалізуються в умінні приймати рішення і діяти, усвідомлюючи наслідки їхнього впливу на довкілля.</p>	<p>Ю.П. Шапран</p>
<p><i>Екологічна компетентність</i> – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.</p>	<p>І. І. Мостов'як</p>
<p><i>Екологічна компетентність</i> – це інтегрована професійна якість суб'єкта еколого-педагогічної діяльності, яка проявляється у наступних компетенціях: інформаційно-екологічній, предметно методичній і ціннісно-мотиваційній.</p>	<p>С. О. Жданова</p>
<p><i>Екологічна компетентність</i> – це інтегрований результат навчальної діяльності студентів, який формується передусім завдяки опануванню змістом предметів екологічного спрямування, набуттям досвіду використання екологічних знань у процесі вивчення предметів спеціального, професіонального циклів.</p>	<p>Н. Ю. Олійник</p>
<p><i>Екологічна компетентність</i> – це підготовленість і здатність людини до практичного вирішення екологічних завдань, наявністю у неї низки особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань і умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях.</p>	<p>Л. Д. Руденко</p>
<p><i>Екологічна компетентність</i> – це здатність застосовувати екологічні знання та досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності.</p>	<p>Л.М. Титаренко</p>

МІСЦЕ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СЕРЕД ІНШИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ВИЗНАЧЕНИХ ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ

Державний стандарт визначає 11 ключових компетентностей

1. Вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово *висловлювати* свої думки, почуття, чітко та аргументовано *пояснювати* факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, *усвідомлення* ролі мови для ефективного спілкування, культурного самовираження, готовність *вживати* українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях.

2. Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне *використання* рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість *розуміти* прості висловлювання іноземною мовою, *спілкуватися* нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками *міжкультурного спілкування*.

3. Математична компетентність, що передбачає *виявлення* простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із *застосуванням* математичних відношень та вимірювань, *усвідомлення* ролі математичних знань та *вмінь* в особистому і суспільному житті людини.

4. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають *формування* допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі *спостерігати* та *досліджувати*, *формулювати* припущення і *робити висновки* на основі проведених дослідів, *пізнавати* себе та навколишній світ шляхом спостереження та дослідження.

5. Інноваційність, що передбачає *відкритість* до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), *формування* знань, *умінь*, *ставлень*, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність *успішно навчатися*, *провадити* професійну діяльність, *відчувати* себе частиною спільноти і брати участь у справах громади.

6. Екологічна компетентність, що передбачає *усвідомлення* основи екологічного природокористування, *дотримання* правил природоохоронної поведінки, *ощадного використання* природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства.

7. Інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає *опанування* основ цифрової грамотності для розвитку і спілкування, *здатність* безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях.

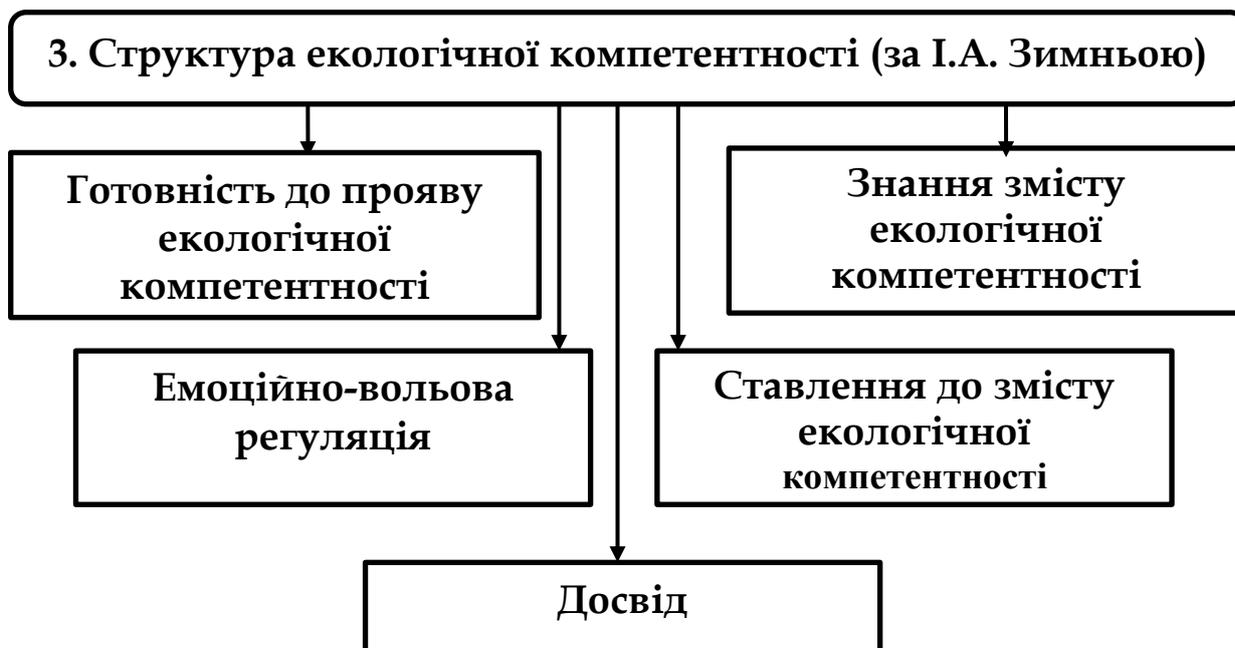
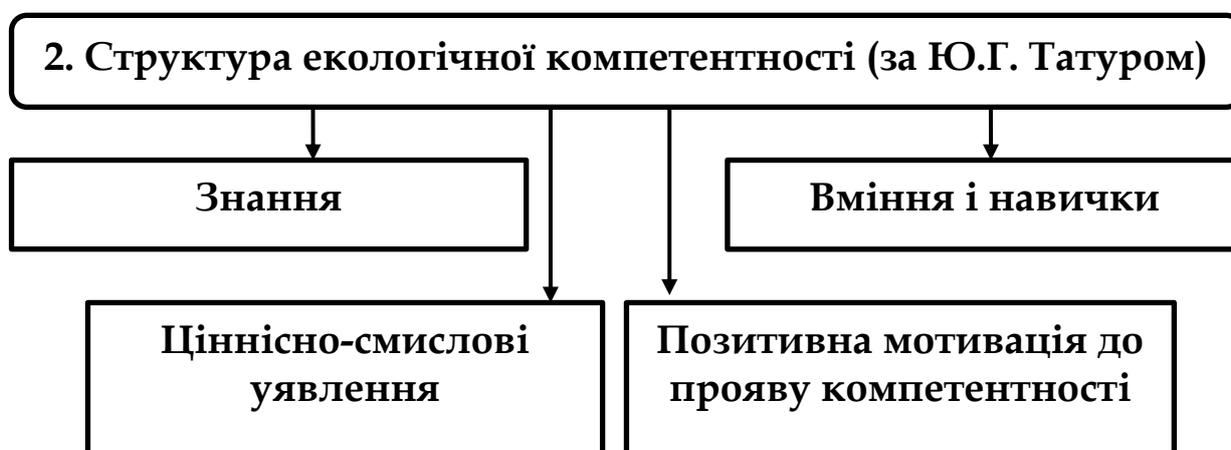
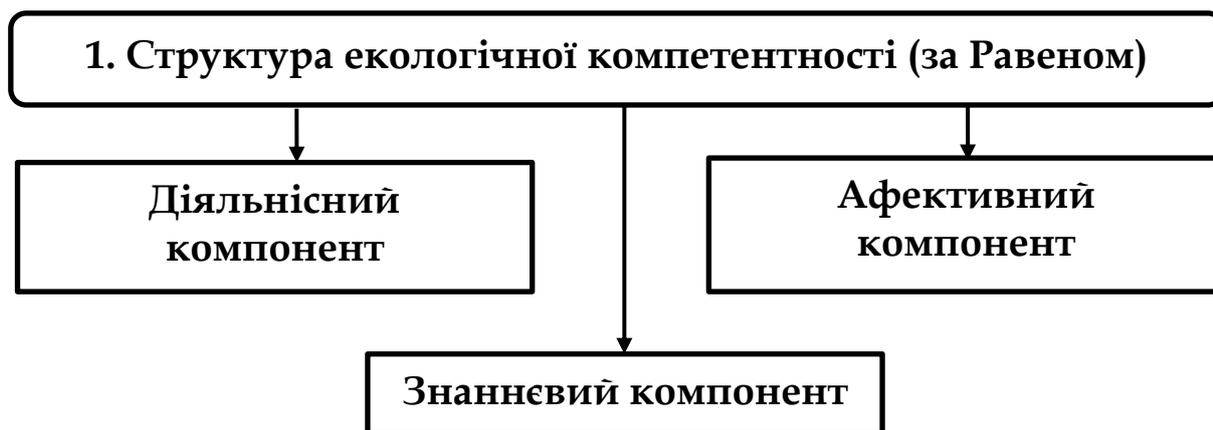
8. Навчання впродовж життя, що передбачає *опанування* умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, *отримання* нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, *визначення* власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі.

9. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з *ідеями демократії*, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, *усвідомленням* рівних прав і можливостей, що передбачають *співпрацю* з іншими особами для досягнення спільної мети, *активність* у житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, *цінувати* культурне розмаїття різних народів та ідентифікувати себе як громадянина України, *дбайливе ставлення* до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, *дотримання* здорового способу життя.

10. Культурна компетентність, що передбачає *залучення* до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості.

11. Підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають *ініціативність*, готовність *брати відповідальність* за власні рішення, вміння *організувати* свою діяльність для досягнення цілей, *усвідомлення* етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, *прийняття* власних рішень.

СТРУКТУРА ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

КОМПОНЕНТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ, СУТНІСНІ ОЗНАКИ

Сутнісні ознаки екологічної компетентності: ціннісні орієнтації, мотивація до здійснення екологічно спрямованої діяльності, володіння системою екологічних знань і досвідом природоохоронної діяльності, здатність до комунікативної взаємодії у сфері екологічної діяльності, прагнення до професійного удосконалення і особистісного саморозвитку впродовж життя.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

1. Формування екологічної культури всіх верств населення

- виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави і світу, усвідомлення їх важливості, актуальності й універсальності
- відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах із довкіллям, виховання любові до рідної природи
- формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків
- розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому, регіональному, національному і глобальному рівнях
- виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження

2. Удосконалення, узгодження і стандартизація термінології в галузі екологічних знань

3. Підготовка фахівців-екологів для різних галузей народного господарства

- підготовка для освітньої галузі – вчителів, викладачів
- підготовка для державних органів управління в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального природо-користування, а також громадських екологічних організацій

ЗАГАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

1. Формування екологічної свідомості особистості

- формування адекватних екологічних уявлень
- формування суб'єктивного ставлення до природи
- формування системи умінь і навичок (технологій) взаємодії з природою

2. Оволодіння вміннями та навичками екологічної діяльності

- естетичного сприйняття природних об'єктів та природоохоронної діяльності
- отримання наукової інформації щодо світу природи
- взаємодії з природними об'єктами в умовах антропогенного середовища

3. Основні положення у сфері формування екологічних уявлень

- складність системи внутрішніх взаємодій у природі
- світ природи як духовна цінність
- взаємозв'язок природних умов і розвитку суспільства

ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

- розробка й постійне вдосконалення Державних стандартів професійної екологічної освіти та переробка діючих стандартів всіх рівнів і напрямів підготовки та виховання з урахуванням вимог щодо формування екологічної культури

- підготовка, підвищення кваліфікації й перепідготовка викладачів екологічних дисциплін з врахуванням нових підходів, організація екологічних семінарів і курсів, організація центрів перепідготовки тощо

- розробка й видання якісної навчальної літератури з екології (підручників, посібників, довідників, словників, методичних розробок) для шкіл, ПТУ, коледжів, технікумів і вищих навчальних закладів, розробка й видання екологічної літератури для дітей дошкільного віку

- розробка екологічних радіо- і телепрограм, підготовка й організація систематичних показів по телебаченню навчальних, наукових і науково-популярних екологічних фільмів

- залучення громадських екологічних організацій, просвітницьких товариств до поширення екологічних знань та елементів екологічної культури серед широких верств населення

- започаткування широкої програми підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців, керівного складу підприємств, організацій, установ, підприємців, які мають право і можливість приймати екологічно значущі рішення у сфері практичної діяльності

ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

- системність, систематичність, безперервність, що забезпечують організаційні умови формування екологічної культури особистості між окремими ланками освіти, єдність формальної і неформальної освіти населення

- конкретність та об'єктивність знань, умінь та навичок

- поєднання високопрофесійних екологічних знань з високо-моральними загально-людськими цінностями, синтез природничо-наукових та соціогуманітарних знань

- принцип комплексності екологічної освіти та виховання, як принцип загальності, має правові (юридичні) і методичні аспекти

- міждисциплінарний підхід до формування екологічного мислення, що передбачає логічне поєднання й поглиблення системних природних знань, логічне підпорядкування різнобічних знань основній меті екологічної освіти

- краєзнавчий принцип екологічної освіти має бути вдосконалений і покладений в основу

- взаємозв'язок краєзнавства, національного і глобального мислення, що сприяє поглибленому розумінню екологічних проблем на різних рівнях

- принцип безперервності – зобов'язує всіх суб'єктів діяльності в сфері екологічної освіти та виховання забезпечити узгоджений процес

- принцип загальності – означає, що екологічна освіта та виховання повинні охоплювати все суспільство з урахуванням індивідуальних особливостей – вік, стан психіки, зокрема темпераменту, освітній ценз, інтереси та стимули різних груп соціально-професійних категорій населення

ЛАНКИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Формальна система освіти

До першої ланки відносяться загальна система освіти, яка існує в Україні на таких рівнях: дошкільна, шкільна, позашкільна, професійно-технічна, вища та післядипломна освіта

Дошкільне виховання – найперший рівень, коли головну роль відіграє родинне виховання

Загальна середня екологічна – освіта, під час якої продовжується і поглиблюється процес екологічного світосприйняття

Середня професійна екологічна освіта має базуватися на змісті, формах та методах шкільної екологічної освіти

Вища екологічна освіта спрямована на завершення формування екологічної культури фахівців за різним фахом, забезпечує підготовку спеціалістів із профільною вищою екологічною освітою

Післядипломна екологічна освіта забезпечує неперервність екологічної освіти та включає систему підвищення кваліфікації та перепідготовки

Неформальна система освіти

Друга ланка системи екологічної освіти та виховання має *просвітний характер*, формує екологічну *свідомість і культуру* населення (засоби масової інформації, громадські партії)

Програми розвитку і реалізації неформальної екологічної освіти, як і програми формальної екологічної освіти, повинні розглядатися й затверджуватися науково-методичною комісією з екології *Міносвіти і науки України*

Для підготовки таких програм, як і для їх реалізації, повинні залучатися *фахівці екології* найвищої кваліфікації

Кожен з регіонів, основні галузі виробництва України повинні мати *свою низку програм* неформальної екологічної освіти відповідно до місцевих природних особливостей і екологічної ситуації

Висока якість, обґрунтованість, екологічних програм для засобів масової інформації є одним з факторів екологічної освіти

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Реалізація концепції забезпечується шляхом вирішення низки конкретних завдань:

- термінова розробка Державного стандарту вищої освіти різних рівнів за напрямом "Екологія"

- включення до Державних стандартів шкільної, професійно-технічної та вищої освіти різних рівнів за всіма напрямками розділів, які забезпечують екологізацію навчальних програм

- створення й реалізація в найближчі роки радіо- і телевізійних екологічних програм з серіями передач по основних екологічних проблемах держави

- видання популярної літератури, коміксів з екологічної та природоохоронної тематики

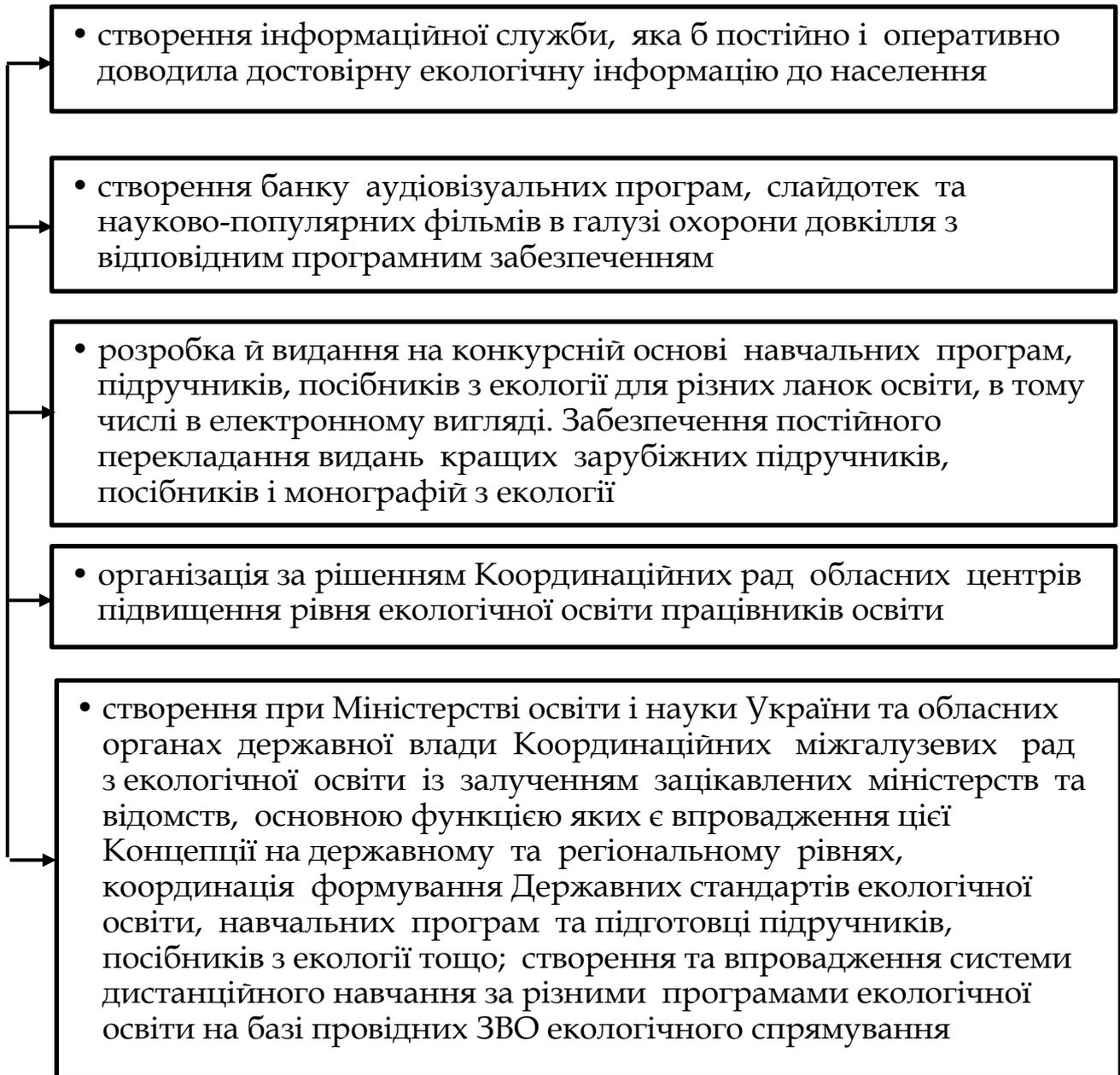
- створення національного банку інформації з екологічної освіти і виховання, де мають колекціонувати типові і спеціальні навчальні і робочі навчальні плани з усіх екологічних дисциплін (як фундаментальних так професійних і вибіркових), програми, дані про посібники, методичні роботи і підручники з екології, постанови Уряду і Міністерств, що стосуються розвитку екологічної освіти, міжнародні рішення і угоди, інформацію про конференції і семінари з екологічної освіти тощо

- впровадження системи професійної підготовки керівників і державних службовців з "Основ екологічної політики і управління"

- створення у ЗВО відділів з питань екології та природо-користування

- створення в навчальних закладах всіх рівнів освіти сучасних екологічних лабораторій

- з метою обміну досвідом і оперативного поширення новин в галузі екологічної освіти створити спеціальний часопис "Екологічна освіта"

АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Організаційний аспект

Дозволяє виявити екологічні проблеми, сформувані погляди студентів на їх вирішення

Пізнавальний аспект

Містить традиційні форми роботи (бесіди, лекції, зустрічі з фахівцями, перегляди екологічних передач і фільмів) і нетрадиційні (дискусії, заочні подорожі, екологічні подорожі, дидактичні ігри)

Пізнавально-розважальний аспект

Виховує емоційно-ціннісне ставлення до природи

Практичний аспект

Сприяє виробленню соціальної активності і формує необхідні навички вирішення екологічних проблем

Просвітній аспект

Створює умови для активного залучення студентів до природоохоронної освіти однолітків, дорослих

Благодійний аспект

Виховує гуманне ставлення до людей та природи

МЕТА І ЗАВДАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Мета формування екологічної компетентності – формування відповідального і дбайливого ставлення до природи, що базується на екологічній свідомості, формування потреби свідомого дотримання екологічних моральних і правових принципів природокористування в особистій поведінці та навички екологічної культури, яка може проявлятися в активній участі в суспільно-корисній праці по захисту, догляді та оптимізації стану оточуючого середовища; в пропаганді екологічних знань; в активній діяльності із вивчення й охорони природи своєї місцевості.

Завдання формування екологічної компетентності

- засвоєння провідних ідей, понять та наукових фактів, на базі яких визначається оптимальний вплив людини на природу відповідно до її законів

- розвиток здатності передбачати можливі наслідки своїх дій і не допускати негативних впливів на природу у всіх видах суспільно-трудової діяльності

- розвиток здатності оцінювати стан оточуючого середовища, приймати правильні рішення щодо його покращення

- свідоме дотримання норм поведінки в природі, що виключає нанесення їй шкоди, забруднення або порушення природного середовища

- оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями та навичками природокористування

- активізація діяльності по покращенню природного середовища, пропаганда природоохоронних ідей

- формування мотивів відповідального ставлення до природи, прагнення глибше пізнати її, примножувати її багатства

- розвиток екологічного стилю мислення і формування відповідальним ставленням до природи, свого здоров'я

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

1. Розробка наукових основ неперервної екологічної освіти на основі Національної доктрини розвитку освіти у ХХІ столітті, здобутків української та зарубіжної педагогічної практики за участю Академії педагогічних наук України, провідних вчених і практиків освітньої галузі, Міністерства екології та природних ресурсів України, громадських екологічних організацій.

2. Поступове поетапне реформування екологічної освіти та виховання особистості на наукових і духовних принципах з урахуванням національних традицій, надбань та світового досвіду.

3. Формування поколінь з новою екологічною культурою, світоглядом на принципах гуманізму, екологізації мислення, міждисциплінарної інтеграції, історизму та системності.

4. Розвиток міжнародних зв'язків і співробітництва у галузі екологічної освіти і науки, охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, збереження біосфери і цивілізації.

5. Якісно нова підготовка вчителя, здатного перебувати навчально-виховний процес у напрямі його екологізації та гуманізації на основі глибоких діалектичних знань і набутих вмій та навичок.

6. Насичення предметів природничо-географічного циклу, зокрема біології, географії, хімії та ін. екологоосвітнім матеріалом.

7. Вивчення циклів гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової, професійно-орієнтованої, професійно-науково-предметної підготовки та вивчення спеціальних дисциплін, що дозволяє сформувати екологічний світогляд і забезпечити базовий рівень знань.

НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Політичний напрямок

Цей напрямок сприяє формуванню екологічної свідомості та екологічної культури та наукового підходу до оцінки як конкретних екологічних проблем в різних соціально-політичних системах, так і характеру самих цих систем.

Природничо-науковий напрямок

В його основі лежить наукове розуміння нерозривної єдності суспільства та природи. У соціальному плані суспільство пов'язане з природою за допомогою виробництва, без якого воно не може існувати. Природа створює потенційні умови для задоволення людиною своїх матеріальних та духовних потреб.

Правовий напрямок

Цей напрямок тісно пов'язаний з формуванням екологічної відповідальності, і не лише правової, а й моральної.

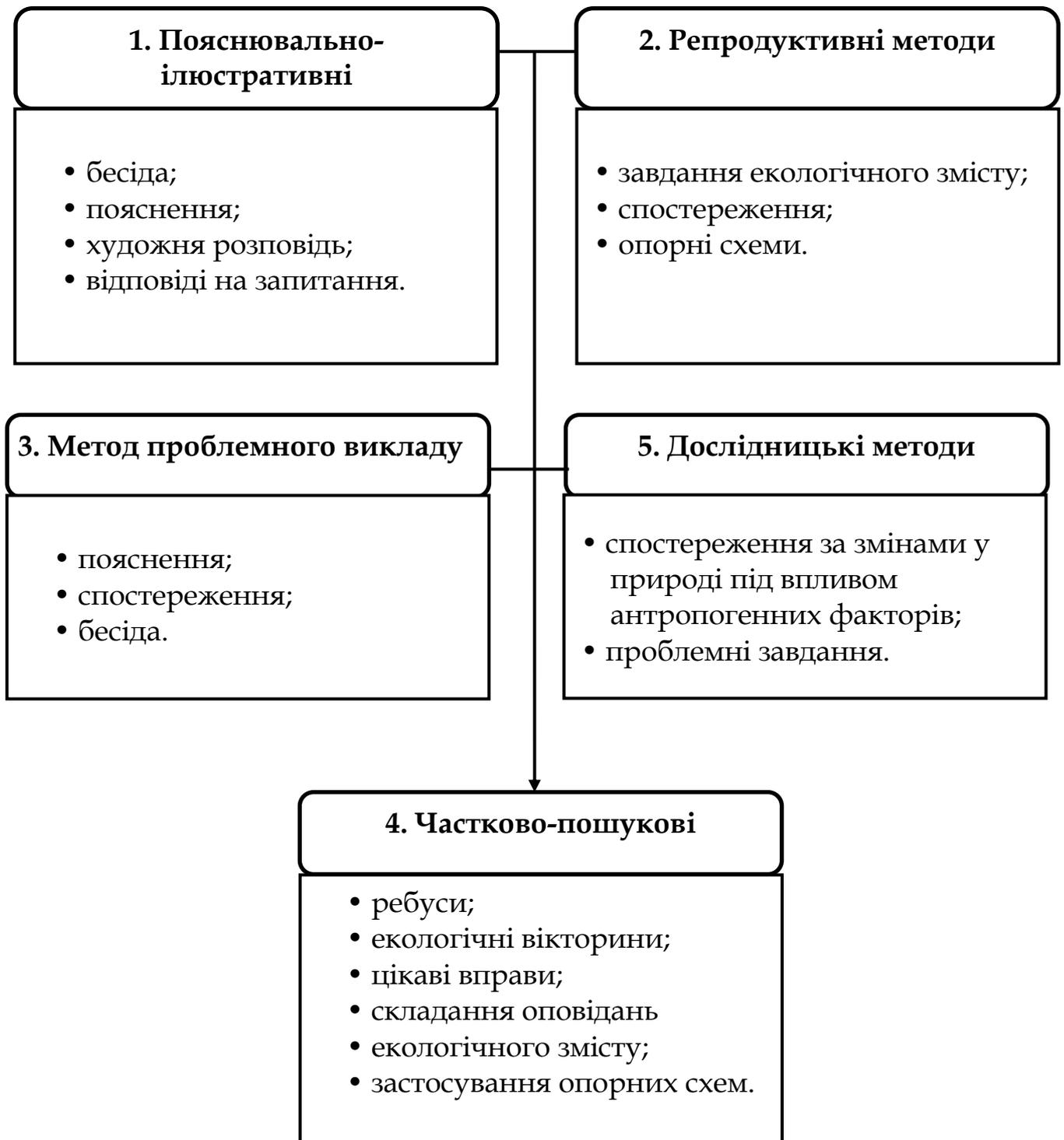
Морально-естетичний напрямок

У морально-естетичному напрямку екологічного виховання розглядається і проблема ставлення до природи як абсолюту краси, відповідальності за її збереження перед нинішнім та майбутніми поколіннями.

Світоглядний напрямок

Формування екологічної компетентності не може бути ефективним, без формування відповідним чином основ світогляду.

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

(за С. Д. Дерябо, В. А. Ясвіним)

Метод екологічної ідентифікації

Цей метод полягає у педагогічній актуалізації постановки студентом себе на місце того чи іншого природного об'єкта, перенесення себе в оточення, ситуацію, в якій знаходиться цей об'єкт.

Метод екологічної емпатії

Цей метод полягає у педагогічній актуалізації співпереживання особистістю стану природного об'єкта, а також співчуття до нього. Цей метод передбачає перенесення дитиною власних станів на природні об'єкти і навпаки (природних станів на себе) шляхом ототожнення з ними (співпереживання), а також переживання власних емоцій і почуттів з приводу стану природних об'єктів (співчуття). Цей метод передбачає використання 14 запитань: «Який настрій у...», «Які почуття у...», «Чи болить рослині або тварині ...» тощо.

Метод екологічних асоціацій

Цей метод полягає у педагогічній актуалізації асоціативних зв'язків між різними психічними образами у контексті поставленої перед суб'єктом навчання проблеми. Прикладом цього методу може стати *вправа «Дерево»*. Так, перебуваючи на екскурсії або на «занятті серед природи», студентам пропонується обійняти дерево, щоб відчути його силу.

Метод екологічної лабілізації

Цей метод полягає у *цілеспрямованому впливові* на певні взаємозв'язки в установках особистості, у результаті чого виникає психологічний дискомфорт, обумовлений переживаннями цієї особистістю неефективності звичних їй форм екологічної поведінки і діяльності. Цей метод використовується свідомо для *підвищення мотивації* учасників освітнього процесу на виконання екологічної діяльності. Прикладом цього може бути *вправа «Моральна дилема»*, яка має на меті викликати певні емоції.

Метод художньої репрезентації природних об'єктів

Цей метод полягає в актуалізації художніх компонентів мисленневих образів світу природи засобами мистецтва. Використання цього методу може бути проілюстровано *вправою «Малювання своїх відчуттів»*, метою якої є зображення своїх відчуттів від побачених пейзажів на папері.

Метод екологічно-емоційного впливу

Цей метод спрямований на розвиток *етичних відносин і почуттів*, формування в особистості екологічно прийнятних стереотипів поведінки й діяльності в довкіллі. Яскравим прикладом є *вправа-релаксація «Природа лікує»*, методика проведення якої полягає у проведенні сеансу *звукотерапії «Голоси лісу»*, що дозволить зняти головний біль, покращить емоційний стан, заспокоїть нервову систему.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

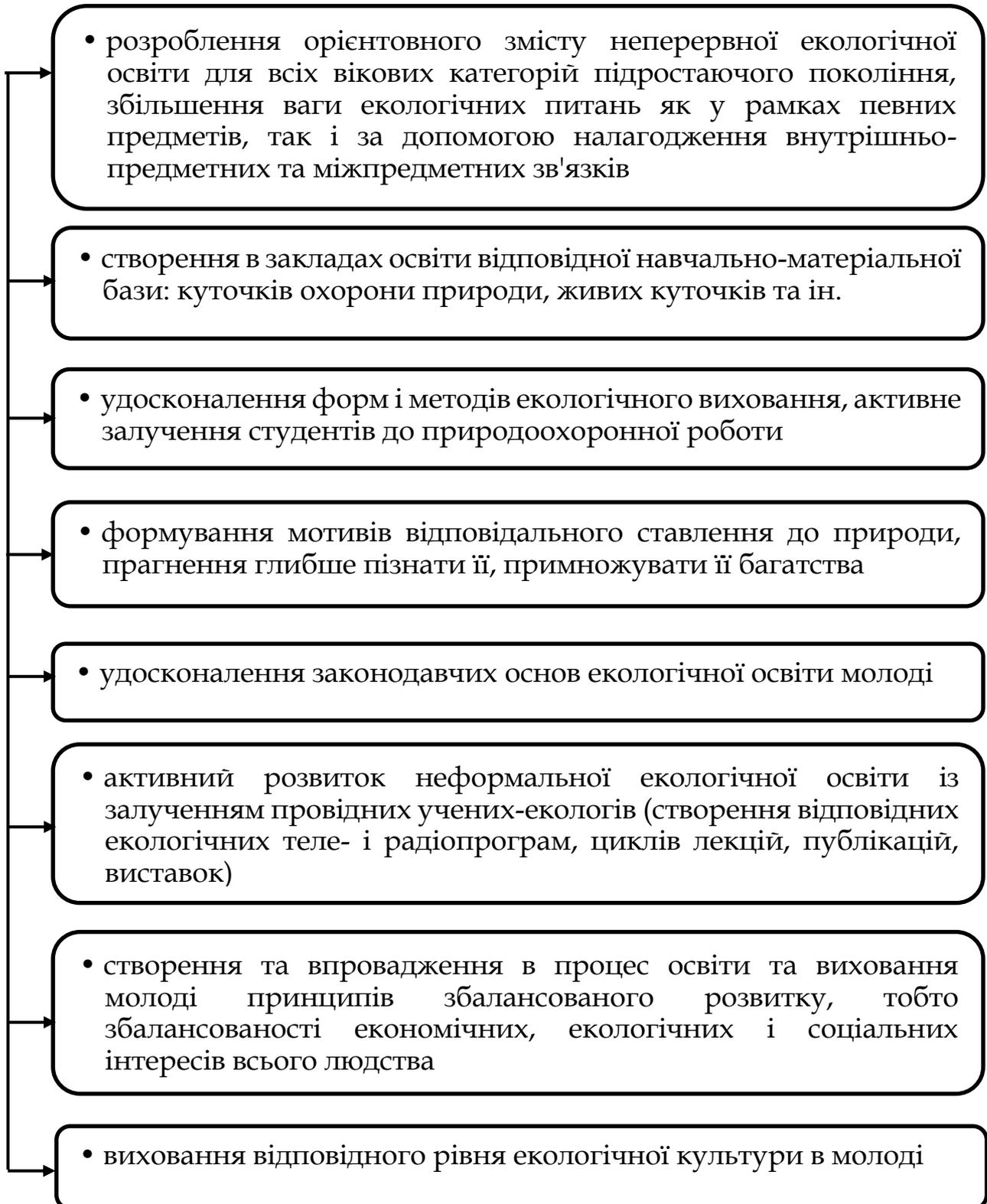

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

<p>1. Конкретна спрямованість (О. Е. Макогон)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - враховувати вік студентської молоді, погляди на довкілля та його оцінку; - виявляти необхідні дані у підході до екологічного виховання студентів; - у процесі формування екологічної компетентності студентів стає можливим виникнення проблеми, що пов'язане з відставанням форм та методів екологічного виховання від потреб суспільства, практики.
<p>2. Комплексний підхід (Ю. П. Шапран)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення цілісної системи впливу на студентів протягом усього періоду навчання; - спеціальні екологічні дисципліни та курси гармонійно поєднуються зі світоглядною спрямованістю та екологізацією всіх сфер вузівського життя і діяльності; - взаємодія викладача і студента, студентів один з одним, творче; - продуктивне обговорення екологічних проблем, що навчає самостійно мислити і діяти.
<p>3. Неперервний характер (О.Е. Макогон)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - заклад вищої освіти забезпечує спадковість формування свідомості молоді; - світоглядна довершеність виховання носить неперервний характер і має екологічні виміри.
<p>4. Практична спрямованість (Ю. П. Шапран)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - заохочення студентів до використання ними екологічних знань, умінь на практиці (виступи перед громадськістю з лекціями, бесідами, організація дискусій, диспутів тощо); - екологічне виховання – активний і складний процес, в якому задіяні суспільство, соціальне середовище, бажання вчитися, сприймати і засвоювати знання про природу та здійснювати практичні охоронні заходи.

<p>5. Застосовування активних форм і методів викладання (Н.Ю. Олійник)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - проблемний виклад матеріалу; - пошук і застосування неординарних методів активізації навчального процесу; - створення проблемних ситуацій; - постановка проблемних питань; - вирішення спеціальних екологічних вправ дає змогу значно поглибити знання студентів з екології, виробити навички науково-дослідницької роботи, активно й професійно діяти в сфері охорони та збереження навколишнього середовища.
<p>6. Створення розвивального природного середовища (Т. О. Певіцина)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - у процесі дослідно-експериментальної роботи для вирішення поставлених завдань важливим є створення розвивального природного середовища навколо студентів для їхньої самостійної та спільної з викладачами діяльності.
<p>7. Діяльнісний характер (Н.В. Лисенко)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення студентів до навколишнього середовища; - готовність студентів реалізувати екологічні знання у конкретній екологічній ситуації; - праця у природі, дослідження; - набуття індивідуального досвіду; - активізація пізнавальних, естетичних, морально-ціннісних мотивів, які й спрямовують поведінку студентів у природному доквіллі.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

I рівень (низький)	<ul style="list-style-type: none"> - поверхові, фрагментарні екологічні знання; - споживацька орієнтація щодо навколишнього середовища, байдужість до випадків заповідання йому шкоди; - порушення правил поведінки в навколишньому природному середовищі; нездоровий спосіб життя (багато необов'язкових, надмірних видів споживання, нераціональне харчування, відсутність намагання зменшити витрати енергетичних і матеріальних ресурсів, відсутність прагнення зменшити кількість побутових відходів, наявність шкідливих звичок); - неучасть у посильній екологічній діяльності.
II рівень (середній)	<ul style="list-style-type: none"> - досить глибокі екологічні знання з окремих питань, але загалом недостатньо систематизовані; - орієнтація на необхідність збереження та охорони навколишнього середовища, небайдужість до випадків порушення вимог до правил поведінки в ньому; - утримання від порушень правил поведінки в навколишньому природному середовищі; - не зовсім здоровий спосіб життя (окремі необов'язкові види споживання, нераціональне харчування, намагання зменшити витрати енергетичних і матеріальних ресурсів, прагнення зменшити кількість побутових відходів, відсутність шкідливих звичок); - посильна участь в екологічній діяльності.
III рівень (високий)	<ul style="list-style-type: none"> - системні знання про екологічні закономірності, екологічні проблеми людства та шляхи їх розв'язування; - розуміння необхідності докорінних змін у взаємодії людини з природою з метою її відновлення, вияв грамотної громадянської позиції щодо випадків порушень правил поведінки в навколишньому середовищі; - недопущення порушень правил поведінки в природному середовищі; здоровий спосіб життя (окремі необов'язкові види споживання, намагання раціонально харчуватися, зменшити витрати матеріальних та енергетичних ресурсів, прагнення зменшити кількість побутових відходів, відсутність шкідливих звичок); - посильна з власної ініціативи участь в екологічній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авдеева Н. Н. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования / Н. Авдеева // Педагогика : науч.-теор. журнал / гл. ред. В. П. Борисенков. – 2003. – № 5. – С. 34–39.
2. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 150–165.
3. Бачинський П. П. На шляху створення системи екологічної освіти школярів та студентів / П. П. Бачинський // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 2. – С. 106–112.
4. Барко В. І. Аналіз наукових підходів до ставлення поняття «професійна компетентність» сучасного фахівця / В. І. Барко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e.-journals/Vnadps/2010_5/10bvikst.pdf.
5. Баюрко Н. В. Шляхи формування готовності студентів до розвитку екологічної компетентності учнів / Н. В. Баюрко // Актуальні наукові проблеми. Розгляд, рішення, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні наукові проблеми. Розгляд, рішення, практика» / ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики» ; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – Одеса : ГО «ІОМП», 2016. – С. 3–5.
6. Гагарин А. В. Экологическая компетентность личности: психолого-акмеологическое исследование : [монография] / А. В. Гагарин. – М. : Издательство РУДН, 2011. – 160 с.
7. Гайнуллова Ф. С. Формирование экологической компетентности у будущих учителей начальных классов в условиях вуза : дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Гайнуллова Ф. С. – Москва, 2004. – 163 с.
8. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду/ М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – №8. – С. 23-30.
9. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. Навчальний посібник / В. С. Джигирей. – К. : Знання, 2006. – 319 с.
10. Дробноход М. І. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою: Кол. монографія / М. І. Дробноход, Ф. В. Вольвач, С. Г. Іващенко. – К.: МАУП, 2000. – 76 с.
11. Дубасенюк О. А. Особенности профессионального становления учителя в контексте компетентностного подхода / О. А. Дубасенюк // Вектор науки Тольяттинского Государственного университета. Серия: педагогика, психология, 2010. – № 2 (2). – С. 38–42.
12. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. – Серія : Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 40. – С. 63–68.

13. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Г. Карпова. – Харків, 2004. – 20 с.
14. Кожевніков В. Д. Поняття «компетентність» у педагогіці / В. Д. Кожевніков // Директор школи. Україна. – 2008. – №5. – С. 50–54.
15. Компетентнісний підхід як чинник формування екологічної компетентності учнів основної школи у процесі вивчення фізики. / Н. В. Куриленко // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – 2013. – Вип. 4. – Ч. 2. – С. 266–271. – (КДПУ ім. В. Винниченка).
16. Компетентность в современном обществе : выявление, развитие и реализация / Джон Равен. – Москва : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
17. Макагон О. Е. Організаційно-педагогічні умови створення сприятливого навчально-виховного середовища в загальноосвітньому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Макагон О. Е. – Харків, 2007. – 23 с.
18. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності / О. М. Марущак // Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». – Житомир, 2016. – Вип. 11. – С. 97–108.
19. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
20. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / О. В. Овчарук. – Київ: К.І.С. – 2004. – 112 с.
21. Олійник Н. Ю. Сучасний підхід до соціально-трудових конфліктів / Н. Ю. Олійник // Молодий вчений. – 2016. – № 4. – С. 561–564.
22. Оцінювання сформованості екологічних компетентностей: Навчально-методичний посібник / В. П. Карпенко, І. І. Мостов'як, Т. М. Пушкарьова-Безділь. – УНУС, 2017. – Одеса: НУ «ОМА», 2017. – 59 с.
23. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. І. Пометун // Рідна школа. – 2005. – №1. – С. 65–69.
24. Руденко Л. Д. Взаємодія сім'ї і школи у формуванні екологічної компетентності школярів: метод, пос. для вчителя / Л. Д. Руденко. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 32 с.
25. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
26. Старовойт С. М. Професійна підготовка фахівців з охорони та захисту навколишнього середовища у вищих навчальних закладах Великої Британії : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика проф. освіти» / Старовойт Світлана Миколаївна. – К., 2005. – 230 с.

27. Татур Ю. Г. Компетентность в модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20–26.

28. Титаренко Л. М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Л. М. Титаренко. – К., 2007. – 20 с.

29. Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Накладом Адміністратори УАПЦ в Аргентині. – 1960. – Т. 3, кн. VI : Літери Ком – Ле. – С. 696-697.

30. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; редкол. : В. І. Шинкарук (голова). – К. : Абрис, 2002. – 742 с. – (Бібліотека Державного фонду фундаментальних досліджень).

31. Формування екологічної компетентності школярів: наук. метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Коленькова. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 64 с.

32. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання [Електронний ресурс] / Є. М. Хриков // Персональний сайт Є. М. Хрикова. – Режим доступу : <http://hrykov.luguniv.edu.ua/>.

33. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58–64.

34. Шапран Ю. П. Екологічна компетентність майбутніх учителів біології: її сутність та діагностика [Текст] / Ю. П. Шапран // Zbiór raportów naukowych. “Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań” (28.12.2012–30.12.2012). – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. “Diamond trading tour”, 2012. – 100 str.

35. Шарипов Ф. В. Профессиональная компетентность преподавателя вуза / Ф. В. Шарипов // Высшее образование сегодня. – 2010. – № 1. – С. 72–77.

36. Юрченко Л. І. Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури / Л. І. Юрченко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 78. – С. 229–237. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

37. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки НАУКМА. Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота». – Т. 71. – 2007. – С. 3–8.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ	3
ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ.....	5
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТІСТЬ» У ДОКУМЕНТАХ, ПРИЙНЯТИХ УРЯДОМ УКРАЇНИ.....	6
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТІСТЬ» У МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ	7
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТІСТЬ» ВІДОМИМИ НАУКОВЦЯМИ І ДІЯЧАМИ ОСВІТИ	8
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТІСТЬ» У СЛОВНИКАХ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЯХ.....	9
ВІДМІННІСТЬ ПОНЯТЬ «КОМПЕТЕНТІСТЬ», «КОМПЕТЕНЦІЯ»	10
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТІСТЬ»	11
МІСЦЕ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СЕРЕД ІНШИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ВИЗНАЧЕНИХ ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ.....	12
СТРУКТУРА ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	14
КОМПОНЕНТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ, СУТНІСНІ ОЗНАКИ.....	15
ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	16
ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	17
ЗАГАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	18
ТАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	19
ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	20
ЛАНКИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	21
УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	22
АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	24
МЕТА І ЗАВДАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	25
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	26
НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	27
МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	28
МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ (За С. Д. Дерябо, В. А. Ясвіним).....	29
ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	31
УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	32
ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	34
РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36

Навчально-методичне видання

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

**КОВАЛЬ Вікторія Олександрівна,
ПОГАСІЙ Ірина Олегівна**

Технічний редактор *О. Клімова*

Комп'ютерна верстка
та макетування *О. Клімова*

Комп'ютерний набір *І. Погасій*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія KB № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 25.11.2019 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 2,33. Обл.-вид. арк. 1,33.
Наклад 50 прим. Зам. № 895.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т.Г. Шевченка.
14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
Тел. 65-17-99.
nuchk.tipograf@gmail.com

